

Izmene Zakona o parničnom postupku: Posledice po medije po modelu iz devedesetih

Nacrt novog Zakona o parničnom postupku (ZPP), povodom koga je trenutno u toku javna rasprava, sadrži niz neprihvatljivih rešenja kojima se građanima pristup pravdi uslovljava plaćanjem sudskih taksi. Ukoliko bude usvojen u postojećem obliku, posledice koje bi mogao imati po lokalne medije bi se mogle izjednačiti sa ozloglašanim Zakonom o informisanju iz 1998. godine. U atmosferi u kojoj se mediji poslednjih meseci kontinuirano suočavaju sa takozvanim SLAPP tužbama, u kojima privatne kompanije bliske vlastima od njih potražuju višemilionske iznose zbog kritičkog izveštavanja, jedan ovakav zakon bi mogao da dovede do zatiranja lokalnih medija, odnosno do njihovog ubrzanog gašenja pod finansijskim teretom procesnih obaveza koje novi zakon nameće. Iz navedenih razloga, postojeći nacrt zakona je neodrživ, i pozivamo vas da se pridružite našem zahtevu da se on što pre povuče.

Ključni problemi u postojećem nacrtu zakona su sledeći:

- **Uslovljavanje upućivanja tužbe, odgovora na tužbu i žalbe plaćanjem punog iznosa sudskih taksi unapred** – *ukoliko se taksa ne plati u roku, podnesak se smatra povučenim.*
- **Retroaktivna primena zakona** – *odmah po stupanju na snagu, novi zakon će se primenjivati i na postupke koji su započeti po starom zakonu, a do tog trenutka nisu okončani.*
- **Neparticipativan i netransparentan način izrade nacrtu** – *u radnoj grupi za izradu nacrtu zakona nije bilo predstavnika stručnih organizacija civilnog društva.*

Predložene izmene ZPP-a sadrže rešenje prema kojem se strani u postupku **onemogućava pristup sudu ako u roku od 8 dana ne uplati celokupan iznos sudske takse**, koji se po zakonu može kretati i do 97.500 dinara. Budući da se sudske takse ne plaćaju samo uz tužbu, već i uz odgovor na tužbu, pravo tuženog da iznese svoju odbranu se takođe uslovljava plaćanjem takse. **Kako se sudske takse obračunavaju proporcionalno u odnosu na tužbeni zahtev, ovo dovodi do situacije u kojoj ekonomski moćniji tužilac tuženog može sasvim finansijski iscrpiti već samim podnošenjem tužbe sa visokim tužbenim zahtevom, čak i u slučaju da njegov zahtev nema nikakvo pravno i činjenično utemeljenje.**

Efekti primene ovakvog zakona bi bili katastrofalni po sve građane Srbije, a naročito po lokalne medije, koji su se prethodnih meseci našli na udaru takozvanih SLAPP tužbi, sa čijom masovnom primenom se izvesno tek počinje. Podsećanja radi, u aprilu ove godine, do javnosti su došle informacije da je kompanija “Millenium team” podnela 11 tužbi protiv raznih medija, uključujući male lokalne medije kao što su portal InfoVranjske i agencija JugPress, sa identičnim, paušalnim zahtevima od 100.000 evra, odnosno 11,75 miliona dinara, na ime naknade materijalne štete. Povod za tužbe je bilo izveštavanje ovih medija sa konferencije za štampu Narodne stranke u Vranjskoj Banji, na kojoj je predsednik stranke Vuk Jeremić govorio kritički o ovoj kompaniji, i njenom angažmanu na nekoliko velikih državnih građevinskih projekata. **Po odredbama novog zakona, ukoliko u roku od 8 dana ne bi platili sudsku taksu za podnošenje odgovora na tužbu u iznosu od 48.750 dinara, tuženi bi izgubili svoje pravo da upute odgovor na tužbu i da u njemu iznesu svoju odbranu.** Sa druge strane, Zakon o javnom informisanju i medijima propisuje obavezu izdavača, odgovornog urednika i novinara da u slučaju tužbe daju odgovor na tužbu u roku od 8 dana od dana kada su tužbu primili. Sve to može dovesti do vrlo opasne situacije da

izdavači, odgovorni urednici i novinari, kako bi odgovorili zakonskoj obavezi, moraju u vrlo kratkom vremenskom periodu da obezbede novčana sredstva za plaćanje sudskih taksi, koje u određenim slučajevima mogu biti znatna. Dalje, ako ne plate taksu i ne upute odgovor, rizikovali bi da se protiv njih donese presuda zbog propuštanja, koja ih obavezuje da isplate parnične troškove tužiocima, što podrazumeva naknadu takse za podnošenje tužbe u iznosu od 97.500 dinara. **Kada je u pitanju presuda zbog propuštanja, sud svoju odluku donosi samo na osnovu činjenica i dokaza koje tužilac iznese u tužbi. Na ovaj način, neko ko sebi ne može da priušti ni taksu, gubi svaku mogućnost da iznese dokaze u svoju odbranu koji bi sprečili da sud presudi u korist tužioca, i obaveže taj medij na plaćanje milionskog iznosa na ime odštete.** Prema odredbama novog zakona, i izjavljivanje žalbe protiv takve presude bi bilo uslovljeno prethodnom uplatom takse. Imajući u vidu zakonska ograničenja, **u žalbi na presudu zbog propuštanja nije dozvoljeno iznositi nove dokaze i činjenice, što dalje onemogućava ekonomski slabiju stranu da se brani.** Na taj način, tužena strana koja je prvostepenom presudom obavezana na naknadu štete, u strahu od plaćanja dodatne takse na žalbu u vrlo kratkom vremenskom roku, može biti obeshrabrena da izjavi žalbu.

Ubrzo nakon ove prve runde tužbi, i vlasnici kompanije “Millenium team” su povodom istih tekstova lično tužili portal Info Vranjske, sa odštetnim zahtevom od 2 miliona dinara. **Jasno je da bi, ako bi novi Zakon o parničnom postupku bio usvojen u ovom obliku, podnošenje nekoliko ovakvih tužbi protiv istog medija - a to podrazumeva i multiplikaciju troškova za odgovore na tužbu- lako dovelo do njegovog finansijskog iscrpljivanja i nemogućnosti daljeg funkcionisanja.**

Kao kruna svega, uz sve navedene probleme, nacrtom zakona je predviđena njegova retroaktivna primena, odnosno to da će se **sudski postupci koji su trenutno u toku, a koji ne budu okončani do stupanja novog zakona na snagu, završiti po odredbama novousvojenog zakona. Iz samog Nacrta nije jasno kakve će posledice ovo imati po neplaćene sudske takse, odnosno da li će se, i u kom roku, tužbe i odgovori na tužbe, za koje takse još uvek nisu plaćene, smatrati povučenim.**

Takođe, važno je napomenuti da **sâm proces izrade zakona nije bio nimalo transparentan ni inkluzivan,** što je rezultiralo zakonskim rešenjima koja su podudarna interesima učesnika tog procesa, ali su u suštini suprotnosti sa interesima najvećeg broja građana. To je izuzetno problematično, imajući u vidu da je reč o zakonu od neposrednog značaja za ogroman broj ljudi. **Nezastupljenost predstavnika stručnih organizacija civilnog društva, u značajnoj meri je uticao na to da se pred javnost izade sa neprihvatljivim predlogom, koji je u ovakvom obliku nepopravljiv.**

Iz tih razloga, od Ministarstva pravde zahtevamo hitno povlačenje Nacrta Zakona o parničnom postupku i započinjanje novog procesa izrade u koji bi bili uključeni svi relevantni akteri i koji bi uzeo u obzir sve potencijalno negativne efekte predloženih rešenja. Rešenja izneta u postojećem Nacrtu podsećaju na zakonska rešenja ozloglašnog zakona iz 1998. godine, koji je predviđao vođenje postupka po hitnom postupku, uz postojanje pretpostavke krivice medija i prebacivanja tereta dokazivanja na njihovu stranu. Očigledno je da su tvorci zakona iz 1998. godine naučili kako da na perfidniji i manje direktan način efektno ponovo uspostave mehanizam za sistemsko gušenje medija.

Potpisnice:

Asocijacija lokalnih nezavisnih medija Local Press

Fondacija Slavko Ćuruvija

Građanske inicijative

Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV)

Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS)